

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА
НОВИ САД

Сликовнице као подстицај емоционалног развоја код предшколске деце

Мастер рад

Ментор

Др Анико Уташи

Кандидат

Хилда Биро 23/20М1

Нови Сад, септембар, 2023

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА
НОВИ САД

Сликовнице као подстицај емоционалног развоја код предшколске деце

Мастер рад

Чланови комисије:

Кандидат:

1. Ментор: Др Анико Уташи
2. Члан: Др Јелена Спасић
3. Члан: Др Ивана Игњатов Поповић

Хилда Биро 23/20 М1

Нови Сад, септембар, 2023

Захвалница

Овај мастер рад је урађен на Високој школи струковних студија за образовање васпитача под менторством **Др Анико Уташи** у Новом Саду.

Најпре дугујем захвалност својој менторки **Др Анико Уташи**, на предложеној теми, несебичном дељењу знања, корисним и стручним саветима и упутствима. Искрено сам захвална на стрпљењу и љубазности.

Хвала **члановима комисије** на присуству одбрани овог рада и претходно пруженом знању.

Дугујем захвалност својој ужој и широј **породици и пријатељима** који су све време уз мене и пружају ми подршку.

Апстракт

Сликовнице су уметнички предмет, који може послужити за естетски ужитак и упознавање са спољашњим светом и унутрашњим животом. То су књиге са илустрацијама намењене углавном деци. Њен садржај би требало да је једноставан и прилагођен деци. То су књиге са којима се деца најчешће прво сусрећу. Узимају их у руке и воле их зато што су богате сликама, које су им занимљиве. Она би требало својим текстом, сликама и стварним квалитетом да развије љубав према књигама, читању и уметности код деце. Сликовнице су значајне за емоционални развој код деце. Пре свега за децу мањег узраста, за оне од две до три године. Њима су сликовнице значајне за тај почетак развоја емоционалне писмености, што би конкретно значило да препознају и именују емоције. Кроз гледање слика ликова деца уче да препознају изразе лица, тачније коју емоцију лице показује, што могу примењивати и у својој околини. На тај начин се јача и њихов социјални развој, препознавајући одређену емоцију код некога, могу проценити какав ће приступ имати. Кроз учење како да препознају емоцију код другог, деца се уче саосећајности. Истраживање је спроведено путем упитника и имало је за циљ да утврди да ли и у којој мери родитељи и васпитачи користе сликовнице. Резултати показују са су све три хипотезе тачне, односно да родитељи и васпитачи читају деци сликовнице, приликом читања воде рачуна да обрате деци пажњу на емоције ликова и сликовнице су веома значајне за емоционални развој код деце.

Кључне речи: емоције, сликовнице, деца, родитељи, васпитачи

Abstract

Picture books are art objects, which can be used for aesthetic pleasure and familiarization with the outside world and inner life. These are books with illustrations designed mainly for children. Their content should be simple and suitable for children. These are the books that children usually encounter first. They take them and love them because they are rich in images, which they find interesting. They should help develop children's love for books, reading, and art with their texts, images, and actual quality. Picture books are important for children's emotional development. Especially for younger children, aged two to three. For them, picture books are important for the beginning of emotional literacy development, which would specifically mean that they recognize and name emotions. By looking at pictures of characters, children learn to recognize facial expressions, more specifically, what emotion the face shows, which they can apply in their society. In this way, their social development is also being strengthened, they can estimate what kind of approach they will have by recognizing a certain emotion in someone. Through learning how to recognize emotion in others, children learn compassion. The research was conducted through a questionnaire with the aim of determining whether and to what extent parents and educators use picture books. The results show that all three hypotheses are correct, i.e. that parents and educators read picture books to children, while reading they make sure to pay attention to the emotions of the characters and that picture books are very important for children's emotional development.

Keywords: emotions, picture books, children, parents, educators

Садржај

1. Увод.....	1
2. Сливовнице.....	2
2.1 Квалитет сликовнице.....	3
2.2 Сливовнице и узраст детета.....	5
2.3 Сливовнице и њихов значај за дететов развој.....	6
3. Емоционални развој код деце	7
4. Теорија појма о себи.....	12
5. Значај сликовница за емоционални развој код деце.....	15
6. Методолошки део рада.....	24
7. Резултати истраживања.....	25
8. Закључак.....	37
9. Литература.....	38

1. УВОД

Читање књига деци као редовну праксу препоручљиво је увести у најранијем добу дететовог живота. Оне повољно утичу на њихов свеобухватни развој. Пре свега слушање их подстиче на понављање речи, проширује њихов вокабулар, побољшава им концентарију, упознаје их са светом, животним ситуацијама, развија машту итд. Деца, поготово мања су склона имитирању, па тако уколико виде своје родитеље или уопште одрасле у својој околини како читају могу увидети да је то добра активност и сами да се заинтересују. Гледајући одрасле како читају и слушајући их док им читају деца могу схватити колико је читање забавно. „Читање не треба наметнути деци као обавезу, већ га треба представити као дар“ (Kejt Dikamilo, преузето са: <https://laguna.rs/lagun>, 25.5.2023).

Осим физичког развоја у смислу когнитивног и говорног развоја, читање деци и свима нама оплемењује душу. Једноставно чини да се добро осећамо. Буди нам емоције и упознаје нас са њима. Књига нам чини да се суживимо са причом и осећањима јунака. „Деци треба обезбедити две ствари – приступ књигама и охрабрење да стално читају. То је најважнији задатак родитеља, наставника и библиотекара широм света. То је право сваког детета и њихова и наша шанса за боље сутра“ (Majkl Morpurgo, преузето са: <https://laguna.rs/lagun>, 25.5.2023.).

Дечијом књижевношћу се сматрају све оне књиге којима су циљна група деца.

То могу бити:

1. Бајке
2. Басне
3. Дечије песмарице
4. Часописи за децу
5. Сливовнице

2. СЛИКОВНИЦЕ

„Сликовница је текст, илустрација, тотални дизајн; предмет производње и комерционални производ; друштвени, културни, историјски документ: и за дете пре свега – искуство. Као облик уметности она зависи од међусобне повезаности слика и речи, о истовременом приказу двају супотстављених страница, и о драми окретања новог листа.“ (Anda Bukvić Pažin, 2018)

Сликовнице су уметнички предмет, који може послужити за естетски ужитак и упознавање са спољашњим светом и унутрашњим животом. То су књиге са илустрацијама намењене углавном деци. Њен садржај би требало да је једноставан и прилагођен деци. То су књиге са којима се деца најчешће прво сусрећу. Узимају их у руке и воле их зато што су богате сликама, које су им занимљиве. Она би требало својим текстом, сликама и стварним квалитетом да развије љубав према књигама, читању и уметности код деце.

Сликовница је важна за рано развијање читалачких навика, али она је и играчка. Она је за купање, грицање и спавање. То су књиге у којима углавном нису обележени бројеви страница. Могу бити дводимензионалне и тродимензионалне.

2.1 Квалитет сликовнице

У данашње време када влада маркетинг и кич, јако је тешко пронаћи квалитетан садржај, који се може понудити деци. Родитељи су углавном у журби и често из финансијских разлога узимају шта им је доступно. На жалост полице књижара су пуне лоше преведених, лоше илустрованих са неквалитетним текстом сликовница. Такође, проблематика је слаба информисаност родитеља која књига/сликовница је добра, односно квалитетна за куповину свом детету.

Не би било лоше пре куповања прочитати сликовницу, ради процене њеног квалитета и упознавања њеног тока и исхода приче, како би њено презентовање детету било што боље. Квалитетна сликовница је она у којој су ликовно-естетски и васпитно-образовни квалитети повезани.

Сликовница је уметничко дело, њени аутори заслужују да се њихова имена виде на корицама. Не би требало куповати сликовнице без наведених писаца и илустратора. Битно је изабрати сликовницу на основу узраста детета и његовог интересовања.

Слика говори више од хиљаду речи. Обзиром да деца предшколског узраста не умеју да читају, свакако ће више обратити пажњу на слике. Из тог разлога је важно да су оне лепо и верно насликане. Јер управо су оне које остављају утисак на децу, буде им емоције и по томе ће запамтити причу, по бојама, насликаним детаљима и осећајима. Свакако да би требало обратити пажњу какви су цртежи, али поред тога би требало приметити коју ликовну технику илустратор користи, како су приказани ликови, јесу ли приказана њихова осећања, које боје се користе. Илустрације би требало да су пријатне за очи, да привуку дечију пажњу, да им подстиче креативност. Оне дају деци простора за развијање осећаја за естетику, уочавање, размишљање, емоционалност, развијање маште.

Поред квалитетних слика које су један од важних елемената за добру сликовницу јесте текст. Он је углавном кратак и његов задатак је да читаоцу, слушаоцу објасни шта се налази и дешава на слици коју посматра, или да да нека кратка упутсва, уколико је то потребно. Има и сликовница без текста, оне имају ту могућност да онај ко посматра слике може смислити своју причу.

О квалитету сликовнице говори управо и квалитет текста. Он би требало да је усклађен са сликама и то тако да ни слика, а ни текст не могу ићи одвојено, већ управо тако заједно, да допуњују једно друго. Квалитетан текст такође подразумева да је граматички исправно написан, прилагођен дететовом узрасту, да је детету разумљив и занимљив.

Добра сликовница поред готовог садржаја деци би требало да пружа нова сазнања, да им „заголица“ машту, да их подстиче на истраживање, размишљање и да им обогати игру.

Док читамо, требало би постављати детету питања која ће га подстаћи на размишљање и коментарисање. Питања могу бити о томе да ли му се допадају слике које види, шта све види на слици, да ли се слаже са поступком јунака, шта би изменио у причи итд.

Приликом читања сликовница одрасли имају за циљ да обрате детету пажњу на одређене детаље, да му пробуде емоције, мисли и оставе утисак. Како би се циљ постигао требало би да се води рачуна о начину читања. Потребно је испоштовати сваки интерпункцијски знак, правити паузе тамо где је потребно, како би се истакле одређене речи и реченични делови који стварају напетост и узбудљивост током слушања, водити рачуна о тоналитету гласа, јасно читати. „Пожељне димензије сликовнице 15x20 цм или 20x20 цм. У оним сликовницама у којима се јавља текст намењен најмлађој деци, слова требају бити крупнија, већа и једноставна по облику, док ће се с растом деце и повећањем текста слова смањивати до нормалне величине слова у почетници. Примерен текст језично је исправан и чист, једноставан, проткан литерарним вредностима. Прилагођен је дететовој способности разумевања, занимљив и смислен, писан јасним, правилним језиком те одише духовитошћу и маштовитошћу. Илустрације пак, како наглашава аутор Кос-Палиска (1997, према Šišnović), требају бити једноставне, разумљиве и нестереотипне. За млађу децу примереније су оне са мање детаља јер не одвлаче пажњу и дају погрешну слику о појмовима које сликовница садржи, а за старију децу богатије и сложеније. Недовршене илустрације омогући ће детету да само ствара слику о садржају и ликовима који се налазе у сликовницама.

Први садржаји требају бити образовни, а при њиховој презентацији нужно је водити се основним педагошким начелима – од познатог према непознатоме, од једноставнијег

према сложености (од препознатљивих ликова, предмета и животиња из дететове околине, према новим информацијама о непознатој околини).“ (Šišnović, I. 2011/2012)

2.2 СЛИКОВНИЦЕ И УЗРАСТ ДЕТЕТА

Сликовнице за млађе дете би требало да буде са више слика и мање текста, а за старије дете обрнуто. Беби која је премлада да би разумела шта родитељ прича биће довољан глас маме и тате да је умири, док старије дете само бира сликовницу која му се допада и размењује мишљење са одраслима о причи коју је чуо.

За децу млађу од три године погодне су сликовнице са мање елемената и готово без текста. Материјал би било пожељно да је мекан и савитљив. У том узрасту сликовница је више предмет за игру. У трећој години дете тежи за сликовницом која садржи низ од пуно слика на основу којих повезује садржај. Постоје сликовнице за оне најмлађе узрасте. То су углавном сликовнице са једноставним и без много детаља сликама. Оне су најчешће без текста или са јако мало текста.

Могу бити и пропраћене звуковима, понекад буду и луткице за прсте. Такве сликовнице су нпр: „Моје прве речи“, „Воз“, „Три мале маце“.

Са четири године постају интересантне сликовнице које садрже много детаља, дете воли да само препричава шта види. Пета година је карактеристична по сликовницама са краћим текстом. Предшколска деца могу да савладају сликовнице са више текста. Где има више текста има и више слика са више детаља. У њима може бити и неки задатак који би деца требало обавити. Такве сликовнице су нпр.: „Змајко, буди свој“, „Само за твоје уши“, „Гусарски брод“.

Интересују их илустроване басне, проповетке, песме или приче. На овом узрасту се дечја сликовница полако замењује илустрованом књигом. (Maljković, M., 2019.)

2.3 СЛИКОВНИЦЕ И ЊИХОВ ЗНАЧАЈ ЗА ДЕТЕТОВ РАЗВОЈ

Сликовница свакодневно увесељава, одгаја и образује велики број деце ране доби олакшавајући им на тај начин откривање савременог света. Из тог разлога нужно је сагледати њене основне улоге. Она помаже деци да боље разумеју себе, да сазнају оно што их занима о свету, описује и приближава могуће ситуације у породици, вртићу, заједници и сл. Читајући сликовнице у сарадњи с другом децом и одраслима, деца стварају нова знања, јачају пријатељства, износе своја мишљења и искуства Тада уочавамо социјализацијску и искуствену улогу сликовнице. Такође има и естетску улогу, јер она својим ликовним изразима развија код деце осећај за лепо, утиче на укус. Споменут ћемо и забавну улогу сликовнице јер управо кроз игру са сликовником дете учи, развија машту и нови поглед на свет, развија потребу за књигом и навикава се на њену употребу. Потребно је нагласити и друштвену улогу сликовнице јер она постаје средство путем којег друштво на најмлађе чланове преноси пожељне и позитивно означене вредности праведност, отвореност, одговорност, поверење, идентитет и сл.). Управо наведене вредности омогућују успостављање квалитетних међуљудских односа, мултикултуралност и сарадњу те развој глобалне свести. (Šišnović, I. 2011/2012)

Сликовница и те како утиче на дечји свеобухватни развој. Она обогаћује дечији речник. Пружа им могућност развоја пажње, визуелних вештина, емоционалног и социо-емоционалног развоја. Због овога би требало водити рачуна какву сликовницу купујемо и приказујемо деци.

Зашто су сликовнице важне за децу?

- Упознају децу са читањем
- Подстичу развој говора
- Стимулишу развој визуелне перцепције и мишљења
- Упознају децу са уметношћу
- Развијају активно слушање

(Končar Ršumović, M., 2022)

3. ЕМОЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ КОД ДЕЦЕ

Интелектуалним процесима, опажањем, мишљењем и памћењем, ми стичемо сазнања о свету који нас окружује. Истовремено, према ономе што сазнајемо, ми реагујемо тако што доживљавамо и свој субјективни однос, позитиван или негативан. Та реакција може да укључује само једноставно стање пријатности или непријатности, тзв.емоционални или афективни тон, а може да укључује сложене доживљаје, као нпр.радост, жалост или бес, које називамо емоцијама или осећањима (Јерковић и Зотовић, 2010: 183.). Пошто деца у свом најранијем детињству не могу да опишу своје осећање, одређивање емоције које доживљавају је велики изазов. Вокализација и телесни покрети пружају неке информације о томе, изрази лица најпоузданији су знакови доживљених емоција. Међукултурна истраживања показују како људи у читавом свету на исти начин повезују фотографије на којима су приказани различити изрази лица с емоцијама које се налазе на њиховој подлози (Ekman i Friesen, 1972, према Berk, 2008: 175).Основне емоције су универзалне за све људе, и то су: радост, изненађење, страх, љутња, туга и гађење. Код новорођенчета присутни су знакови неких емоција, најранији емоционални живот састоји се од два општа стања побуђености: привучености угодним надражајима и повучености неугодним надражајима. С временом, емоције постају јасни, добро организовани сигнали (Carmas, 1992.; Fox, 1991., према Berk, 2008: 175). Када дете напуни приближно шест месеци, његово лице, глас и телесни став стварају организоване обрасце, који се смислено мењају у складу са догађајима у околини. Нпр. Дете се смеје када се родитељ игра са њим, док ако му родитељ приђе, а нервозан је дете ће највероватније заплакати. Ако родитељеви депресивни сигнали предуго трају, могу озбиљно пореметити дететов емоционални и социјални развој. Средином прве године живота, емоционални изрази добро су организовани и специфични, па нам доста тога говоре о унутрашњем стању детета. Три емоције- радост, туга и страх , су емоције које су највише истраживане. Радост – најпре у облику блаженог осмеха, а касније у облику громогласног смеха, утиче на многа подручја развоја. Деца се осмехују и гласно смеју када овладају новом вештином, тако изражавају своје уживање у моторичким и когнитивним акивностима. Радост, повезује дете и родитеља у топао, подржавајући однос и учвршћује дететове способности које се тек развијају.

У првим недељама живота, новорођенче се осмехује када је сито, за време спавања, осмехом реагује на нежне додире и звукове као што су нежно додиривање по кожи, љуљање и мајчин нежан глас. Крајем првог месеца деца почињу да се осмехују на занимљиве призоре.

Између шесте и десете недеље живота људско лице почиње изазивати широки осмех код детета, који се назива социјалним осмехом (Sroufe i Waters, 1976., prema Berk: 2008: 186.). Средином прве године деца се више осмехују познатим лицима. Новорођенче реагује општом узнемирености на различита неугодна искуства, укључујући глад, бол, промена телесне температуре. У доби од приближно четири до шест месеци почињу се повећавати учесталост и интензитет љутње. Старија деца показују љутњу и у ширем распону ситуација, када им неко узме неки предмет, када их позната особа напусти на кратко, или када би требало да иду на спавање (Carmas i Sur., 1992.; Stenber i Campos, 1990., prema: Berk, 2008: 177.). Као и љутња страх се у другој половини прве године живота повећава. Старије одојче често оклева пре него што почне да се игра са новом играчком, а дете које почне да пузи, убрзо почне да се плаши висине. Највећи страх у млађој доби детета је страх од непознате особе. Када деца овладају разумевањем туђих емоција, почињу користити социјално ослањање, код којег у нејасним и несигурним ситуацијама траже емоционалне информације од особе којој верују. Социјално ослањање је врло важно за учење. „ Укратко, с прелазом из доба одојчета у најраније детињство, деца више не реагују само на емоционалне поруке других. Она те сигнале користе како би открила унутрашња стања и преференције других људи и усмерила властито понашање“ (Berk, 2008: 178.). Осим основних емоција, људи могу осетити и тзв. емоције вишег реда. Ту спадају: стид, нелагода, кривица, завист и понос. Једним именом их називамо емоције самосвести. Ове емоције се код деце јављају средином друге године живота (Berk, 2008: 175-180.). Речник предшколаца којим описују емоције рапидно се проширује. Рано у предшколској доби они говоре о узроцима, последицама и понашајним знаковима емоција, а током времена њихово постаје тачније и сложеније (Stein i Levine, 1999., prema: Berk, 2008: 246.). Предшколци су добри и у предвиђању нечијег понашања, шта ће следеће учинити њихов пријатељ који показује одређену емоцију. Четворогодишњаци знају да љутито дете може некога ударити, а радосно поделити своју радост са другима (Rusell, 1990., prema: Berk, 2008: 246.).

Такође увиђају да су мишљење и осећаји повезани- да ће се особа која се сети нечега што је тужно, највероватније растужити (Lagattuta, Wellman i Fravell, 1997., prema: Berk, 2008: 246.). Откривају, и учинковите начине како би другима олакшали мање пријатне емоције, попут грљења да би се ублажила туга (Fabes i Sur., 1998., prema: Berk, 2008: 246.). Језик доприноси емоционалној саморегулацији предшколаца. Од три до четири

године деца вербализују разне стратегије за прилагођавање емоционалног узбуђења на угодније емоционалне нивое.

На пример они знају, да могу отупити емоције, ограничавајући осетни улаз (покаривање очију или ушију, како бисе уклонила непријатна сцена или звук), разговарајући сами са собом („мама је рекла да ће се брзо вратити“), или мењајући своје циљеве (дете одличује да заправо не жели да се игра, након што су га избацили из игре) (Thompson, 1990., према: Berk, 2008: 248.). Посматрајући одрасле око себе, предшколци усвајају стратегије за регулацију сопствених емоција. Када родитељи имају проблем у регулисању љутње или непријатељског понашања, деца имају сталне проблеме у регулацији емоција (Eusemberg i Sar., 1999., према: Berk, 2008: 248.). Емоције имају велику улогу у животу одрасле особе, а њихов значај за развој детета је још већи. Оне су пропратни доживљај других стања и процеса, али су уједно и мотив, покретач понашања. Адекватан емоционални третман деце предшколског узраста и омогућавање деци да доживљавају позитивне емоције, у великој мери доприноси њиховом свеукупном развоју. И негативне емоције, ако нису сувишно честе и интензивне, такође су значајне за развој поједница, јер га усмеравају на адекватно понашање тј.на конструктивно адаптиран општи однос према социјалној средини, себи и свету уопште. У целом предшколском периоду дете је изразито емотивно. Кортикална контрола (нарочито из чеоног режња, предњег тј.великог мозга) над емоцијама успоставља се тек касније (Манојловић и Младеновић, 2001: 143.). Страх је веома честа и непријатна емоција код деце и одраслих. Деца се плаше многих објеката и ситуација. Манифестације страха су променљиве у зависности од узраста детета. На почетку оне су опште, масовне и захватају скоро цео организам. Што је дете старије, реагује све редукованије и адекватније. Мање плаче, избегава ситуације које га плаше, а касније може да предузима и адекватније одбрамбене реакције. Интензивни страх детета прешколског узраста траје у просеку од једног до десет минута. Са узрастом се смањују дечији страхови. Код неке деце, извесно време остаје страх од самоће, а код друге деце се појављује страх од смрти.

У несрећним породицама, у којима доминирају неуротични односи међу родитељима, деца се плаше свађе и обрачуна међу њима, напуштања од стране једног или оба родитеља. Многи страхови се стичу учењем, односно искуством, оно не проузрокује све страхове, код сваког детета, на исти начин. Нека деца стекну поједини страх условљавањем, нека имитацијом, а нека на основу својих ружних снова. Два су основна

реаговања појединца у случају страха. Један је повлачење и бекство из опасне ситуације, а други напад на узрочнике страха.

Бес се чешће испољава код прешколског детета, јер и околности које га изазивају има више од околности које изазивају страх. Начини испољавања беса, су поред сличност, и доста различити код различите деце. Можемо издвојити неке типове реаговања: отворени, односно импулсивни, инхибирани, односно заочени и могу бити трансформисани, испољени на други начин. Импулсивно реаговање код детета се манифестује физичким или вербалним нападом, или испољавањем само моторне реакције незадовољства према особи која му онемогућава испуњење његових тежњи. Импулсивно понашање је карактеристика млађе деце. Бебе своју љутњу испољавају плачем и батргањем скоро целог тела, а нешто старија деца бацањем ствари, ударањем друге деце, уништавањем играчака итд. Наступ беса, као и сваког изразитог афекта не траје више од 5-6 минута код деце. Љубомора је врло честа реакција предшколске деце, чак достиже до те мере да је неки сматрају и нормалном у том добу. Она се може испољавати врло бурно у виду љутње или беса, али и слабије изражено, као нерасположење. Млађа деца реагују тако што нападају или имитирају ривала, а старија деца више реагују индиректно, нпр. Задиркују ривала, непризнавајући да су љубоморни. Задовољство и радост су позитивне емоције, које представљају мањи проблем за социјализацију, али их такође треба социјализовати, поготово начин њиховог манифестовања у одреженим животним ситуацијама. Радост је честа емоција предшколског детета, у просеку траје 10 минута. Она се више испољава када су деца у друштву. Физичке активности, успех у неком постигнућу, испуњење жеља или изненадни пријани догађаји су ствари које изазивају радост код деце. Радост може и следити након разрешеног претходно осећаног страха. Љубав је емоција коју дете може да испољава премаразним бићима, објектима и ситуацијама. Истраживања показују да је потреба за емоционалном везаношћу урођена.

Колико ће дете волети неку особу зависи од тога колико оно осећа да је вољено од стране те особе, колико дете осећа да је друга особа осетљива на његове потребе и колико је она спремна да их благовремено и на детету адекватан начин задовољи. Дете најпре показује љубав према мајци, а касније се то проширује. Претерана љубав, односно презаштићеност може негативно утицати на његов развој.

Показивање љубави према другој деци, почиње негде приближно у трећој години, предходно је само показивало према родитељима и познатим особама. Што је дете старије оно своју љубав према некоме не испољава само додиривањем, грљењем и љубљењем већ и тежњом да сарађује са особама према којима осећа наклоност, односно љубав (Манојловић и Младеновић, 2001: 143-152.).

Поредећи емоције деце и емоционални живот одраслих, можемо установити неколико упечатљивих разлика (Смиљанић, 1999., према: Јерковић и Зотовић 2010: 186-187.):

1. Дечије емоције су површинске. Деца могу лако да прелазе из једног емоционалног стања у друго, јер телесно не реагују у тој мери као одрасли.
2. Емоције код деце су краткотрјне. Деца су у стању да се у секунди пребаце из разјареног плача у раздрагани смех.
3. Дечије емоције су чешће и брже с смењују. У току једног дана деца су способна да доживе екстремна осећања у више наврата, од позитивних до негативних, док се код одраслих то може јавити само под утицајем психоактивних супстанци или у случају озбиљних психијатријских поремећаја.
4. Дечије емоције су снажне и оне у тренутку доживљавања у потпуности прожимају дечију свест. Упркос свему, то су дубока осећања која одрасли не би требло да занемаре.

4. ТЕОРИЈА ПОЈМА О СЕБИ

Најисцрпније објашњење дечије свести о себи дао је Роберт Селман (1980.). Он је изградио свој модел на темељу опширних клиничких интервјуа са децом. Дао је деци различитих узраста низ кратких прича у којима је главни лик суочен с конфликтом. Деци се тада

поставило низ питања о томе шта је лик из приче мислио и осећао, и како ће се конфликт решити.

Селмана нису толико занимала решења, колико врста резоновања коју су деца користила, да би дошла до решења. Из података прикупљених интервјуима, Селман је развио модел дечје свести о себи, који има пет фаза:

1. Деца разумеју своје физичко постојање, нису свесна одвојеног психолошког постојања. Дете, нпр. не разликује физичко понашање (попут плакања) и истовремене емоције (туга).
2. Дете разликује психолошка стања од понашања и верује да мисли могу управљати акцијама. Дете такође верује да су мисли и осећаји директно представљени спољашњем свету, те да се „ја“ може спознати опажањем понашања и изјава те особе (нпр. Дете мисли да особа која се смеје и звижди мора бити срећна).
3. Дете сада увиђа да се осећаји и мотиви могу разликовати од понашања, те да се „ја“ може на одређени начин сакрити од других.
4. Деца у касном детињству све више верују „ја представља стабилан део личности. Она верују да људи могу опазити и вредновати своје унутрашње „ја“, указујући на то да је ум (којим се опажа) донекле одвојен од „ја“ (које се опажа).
5. У адолесценцији почињу веровати да „ја“ никада није до краја спознатљив, јер неки аспекти личности остају на несвесном нивоу.

Све фазе су непроменљивог следа, и кроз који пролазе сва деца без враћања на раније фазе. Конзистентне кроз различите проблеме и ситуације. Универзалне за све културе. Развијају се као резултат промена дететових когнитивних способности (Guruchari i Selman, 1982., према: Vasta, Haith i Miller, 2005: 489.).

Неки психолози тврде како свако од нас развија когнитивну шему о томе ко смо. Та шема о себи је „унутрашњи портрет“ о себи који укључује различита обележја и особине које приписујемо својој личности. Шема о себи се обликује током времена и служи примарно за организацију информација које су у вези властитим „ја“. Увек када тумачимо нове догађаје и информације, покушавамо их разумети у терминима тих когнитивних структура (Markus 1997, према: Vasta, Haith i Miller, 2005: 490.). Истраживања показују

како дечја шема о себи, снажно може утицати на начин како се опходе према свету око себе.

Деца високог самопоштовања, усмеренија су на информације, које су у складу са њиховим позитивним самопоштовањем, а деца чије је самопоштовање ниско су свеснија информација које потврђују, а можда чак и одржавају, њихову негативну слику о себи. Два теоријска модела развио је Алберт Бандура: један, који укључује само вредновање и други, који се односи на саморегулацију. Први модел самовредновања је изграђен око појма самоучинковитости - процена особе сопствених способности. Бандура је приметио како одојчад и млађа деца не разумеју добро функционисање физичког и социјалног света, тако не знају много ни о властитим вештинама и способностима. Истраживања су показала, да родитељи могу много боље предвидети постигнуће деце у школским задацима, него што то могу она сама (Miller i Davis, 1992, Stipek i MacIver, 1989, према: Vasta, Haith i Miller, 2005: 491.). Касније, током одрастања два друга механизма помажу развоју самоучинковитости. Први је моделирање, нпр. размишљање детета би могло бити овако: „ако оно дете може то да уради, могу и ја“. Други начин на који деца уче проценити своје могућности за успех посредован је свешћу о унутрашњим телесним реакцијама, осећај телесног узбуђења (нервоза, напетост, убрзано куцање срца) често је повезан са неуспесима. Коришћење ове врсте информација подразумева висок ниво когнитивне обраде, зато је присутније код старије деце. Други Бандурин модел је за објашњење саморегулације. У почетку понашање детета је контролисано само од стране околине: моделирањем, последицама (награде и казне) и директним упутствима. Деца искуством уче предвиђати реакције других, и то знање користе да би саморегулисали своје понашање. Нпр. дете помоћу вањских процеса долази до спознаје шта од њега учитељ очекује, и тада оно почиње регулисати своје понашање у складу са тим правилима и захтевима.

У овом слушају дететово понашање је под контролом вреднујућих реакција усмерених према себи. Према овом моделу саморегулација се јавља код деце када постану мотивисана за понашање које ће бити у складу с њиховим сопственим стандардима и која ће резултирати задовољством. Етолози су се најмање бавили појмом о себи, ипак су дошли до неког свог закључка. Они сматрају да родитељи, који су осетљивији на знакове своје деце боље прилагођавају своје понашање, и то тако да дете доведе до интеракције.

Неки налази указују да суделовањем у тим интеракцијама деца могу развити властити идентитет, као и да схвате да могу утицати на своју околину. Такође, сигурна приврженост може поспешити развој појма о себи, тврде етолози. (Vasta, Haith i Miller, 2005 : 488-492.)

5. ЗНАЧАЈ СЛИКОВНИЦА ЗА ЕМОЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ КОД ДЕЦЕ

Сликовнице су значајне за емоционални развој код деце. Пре свега за децу мањег узраста, за оне од две до три године. Њима су сликовнице значајне за тај почетак развоја емоционалне писмености, што би конкретно значило да препознају и именују емоције.

Кроз гледање слика ликова деца уче да препознају изразе лица, тачније коју емоцију лице показује, што могу примењивати и у својој околини. На тај начин се јача и њихов социјални развој, препознавајући одређену емоцију код некога, могу проценити какав ће приступ имати. Кроз учење како да препознају емоцију код другог, деца се уче саосећајности.

Постоје такозване проблемске сликовнице. Оне се користе као средство за превазилажење одређених дететових проблема. Ове сликовнице се могу бавити осећањима, особинама личности, понашањем, међуљудским односима, здрављем итд. Делују тако што се главни јунаци у њој суочавају са истим проблемима као дете. Коришћењем ових сликовница деца се препознају у ликовима и на тај начин уче како да се суоче и носе са својим проблемом. Једна од ситуација може бити осећање страха и како га превазићи или набој беса и како га на адекватан начин проживети.

Серија терапеутских сликовница о емоцијама код деце нам може помоћи да децу подучавамо сналажењу у емоционалном простору. Игра и прича представљају домаћи терен за децу, те су две дечије терапеуткиње које су ауторке ове серије сликовница осмислиле једноставне и занимљиве приче о животињама у ситуацијама са којима се деца свакодневно сусрећу.

Серија терапеутских сликовница о љутњи помаже деци да препознају љутњу, именују је, прихвате је и на њу адекватно одреагују. (Radanović, A.,2021.)

СЛИКОВНИЦЕ О СРЕЋИ

Срећа је једна од основних емоција и подразумева угодно емоционално стање. Веже се уз осећај задовољства, слободе, сигурности, а јавља се и због бројних других разлога као што је на пример остварење нечега што је детету било јако важно или прихватање и уважавање од особе до које му је стало. Деца тешко каналишу емоције у правом смеру и обично им је потребна помоћ при разумевању истих. (Di Giorgi, T., 2020.)

Сликовница „Кад се потруди и успе, коњић уме да подели срећу са другима“ Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић, издавач: ЈРЈ.

Слика 5.1 Сликовница „Кад се потруди и успе, коњић зна да подели срећу с другима“

У овој сликовници имамо главног јунака коњића који на почетку приче наилази на препреку коју не зна како ће прећи и плаши се због тога. Можемо приметити и мањак самопоуздања код коњића. Следећа сцена је како наилази његова сестра и нуди му помоћ, коју он радо прихвата. Заваљујући саветима своје сестре и његовим трудом, коњић успева да се суочи са својим страхом и превазиђе мање препреке. Касније захваљујући вери и охрабрењу према коњићу од стране маме, тате и сестре он је успео да савлада велике препоне. Коњићев успех, понос и срећу су поделили.

Ова сликовница шаље јасну поруку, да је у реду затражити помоћ када нам је потребна. Да је у реду плашити се, али исто тако би требало да се суочавамо са својим страховима и да се трудимо да их превазиђемо.

Околина ће нас и даље волети и прихватати, чак и ако имамо одређене несигурности. Проблем постаје лакши за превазилажење када га са неким поделимо. Такође, ова сликовница говори о томе колико је важна подршка породице. Увек постоје људи, који су спремни да се са нама заједно радују и буду срећни.

СЛИКОВНИЦЕ О ТУГИ

Туга је једна од основних емоција и код деце се први пут јавља већ око осме недеље живота. У том раздобљу живота беба је тужна ако нема позитивних интеракција са одраслима. Позитивном реакцијом на сваки дететов плач и “позив” до шестог месеца живота, беби пружамо осећај сигурности и развијамо њено поверење у околину. Разлози за осећај туге су губитак или одвојеност од драгоцених предмета или околине, али и сама могућност и спознаја да се то може догодити.

“Иза” осећаја туге јавља се потреба за подршком, утехом и надокнадом изгубљеног на начин на који је то могуће . (Di Giorgi, T., 2020).

Сликовница „Мишић је тужан, јер му недостају родитељи“ Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић, издавач: ЈРЈ.

Слика 5.2 Сликовница „Мишић је тужан, јер му недостају родитељи“

Прича почиње рано ујутро. Мишић и мишица се спремају да иду у вртић и радују се што је петак и што ће после вртића доћи бака по њих и одвести их код себе у госте да преспавају. Поподне је дошла бака и отишли су код ње, баш као што су се договорили. Увече пред спавање, док су слушали причу мишић се сетио својих родитеља, растужио и пожелео да иде кући.

Сестра се прибила уз брата, а бака их је згрлила пружила им утеху и рекла да је време за спавање, а да ће родитељи доћи по њих чим се буду пробудили да се ништа не брину.

Сликовница говори о реалној ситуацији која се дешава деци. У свом садржају има конкретне савете како да одрасли поступе у таквим случајевима. Јако је важно разумети дететову тугу и пружити му разумевање и утеху.

Иза осећаја недостајања код деце често стоји страх од напуштања. Када родитељи негде оставе децу, чак и уз обећање да ће се вратити, деца помисле да их остављају заувек. Тако је у мојој пракси био дечак у мешовитој групи на навикавању и сваки дан је плакао када би га мама остављала у вртићу. Поред загрљаја и утеха, управо ми је ова сликовница послужила да објасним дечаку да ће се његова мама сигурно вратити по њега.

СЛИКОВНИЦЕ О СТРАХУ

Сва деца кат кад доживљавају страх. Страх се сматра нормалним делом одрастања. Осим тога, током одрастања се јављају и такозвани развојни страхови. Између шестог и осмог месеца дете се може претрашити непознатог лица, а од осмог до 11 месеца живота јавља се сепарацијска анксиозност односно страх од одвајања од родитеља. Око друге године јавља се страх од животиња, најчешће буба и паса, око треће године јавља се страх од чудовишта, паукова и сличнога, а око пете и шесте године живота јављају се страхови од мрака и злих људи, рата, провалника, вештица, духова и чудовишта. Без обзира на то што се родитељима ти страхови најчешће чине нереалнима, важно је детету помоћи да се носи са страхом, пружити му подршку уз помоћ физичког контакта и умирујућих речи. Сви ти страхови за дете су итекако стварни. (Di Giorgi, T., 2020)

Сликовница „ Куцу је страх од одласка лекару“ Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић, издавач: ЈРЈ.

Слика 5.3 Сливовница „Куцу је страх од одласка лекару“

Прича почиње тако да је куца као и обично хтела својим гласним лавежом да позове своје другаре да се играју, али то није успела, јер је боли грло и не може да лаје. Уплашено се упитала шта јој се дешава. Куцина мама чим је чула њен глас одмах је обавестила да ће ићи код ветеринара да је прегледа.

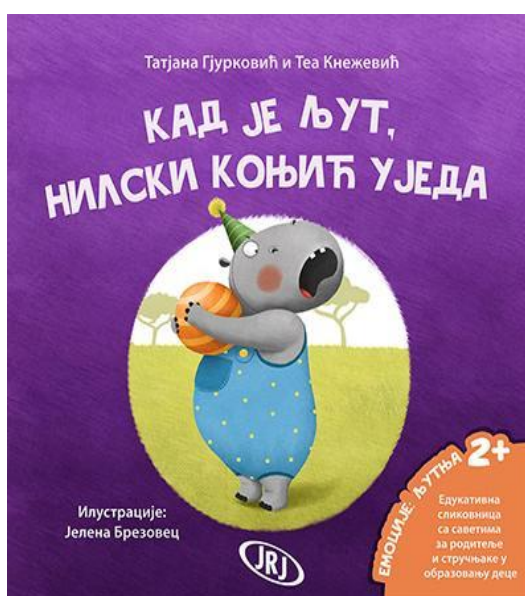
Куца је уплашено питала своју маму шта је то ветеринар и шта ће он да јој ради. Мама се већ припремила и била спремна за полазак, а куца је од страха бризнула у плач. Када је мама схватила колико се њена куца боји, присетила се да се она и обично плаши непознатих ситуација, па јој је на те нане испричала куда ће све ићи, шта ће све видети на путу до ветеринара, детаљно је испричала како ће преглед изгледати и договориле су се да ће по повратку кући правити куцине омиљене колачиће. Преглед је прошао брзо и куца је била сретна. Када су стигле кући заједно са татом су обликовале и испекле колаче. Позвали су пријатеље на дружење и послатицу.

Ова сликовница говори о уобичајеном дечијем страху од лекара. Готово да нема детета које се барем једном није уплашило прегледа. У сликовници се даје одлично решење за родитеље како код детета ублажити страх од непознатог, а то је детаљно му објаснити шта може да очекује и да следи награда за његову храброст.

СЛИКОВНИЦЕ О ЉУТЊИ

Љутња припада скупини основних емоција и може бити јако снажна. Ако се не знамо адекватно носити с њеним јављањем, осим негативног расположења, може подстакнути непромишљене одлуке и реакције. У ношењу с деčјим исказивањем љутње, један од највећих изазова јесте то што се и код родитеља истовремено могу јавити снажне емоције. Родитељ мора пре свега научити регулисати своје понашање како би дете научио на прихватљив начин исказати своју љутњу. Опоначајући родитеља дете ће научити како се носити са љутњом и како је изразити на адекватан начин. Када се јави осећај љутње важно га је именовати и не реаговати бурно. Именовањем осећаја деца схватају да је љутња нормална емоција и да се јавља и код одраслих особа. Ако се родитељ не успе исконтролисати, важно је извинити се детету и признати своју грешку. Љутња нужно не мора бити везана за конкретан догађај, може бити резултат дуго потискиваних емоција (Di Giorgi, T., 2020)

Сликовница „Кад је љут, нилски коњић уједа“ Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић, издавач: ЈРЈ.

Слика 5.4 Сликовница „Кад је љут, нилски коњић уједа“

Нилском коњићу је пети рођендан. Сав срећан је поставио сто, столице, поређао капице и са нестрпљењем чекао да му дођу гости. Гости су један по један пристизали, честитали му и дали поклон. Од папагаја је добио лопту, од жирафе сликовницу и од тигра дрвене коцке.

Време је пролазило, они су се забављали и у једном тренутку се нилски коњић сетио како би могли да се играју са његовом новом лоптом. Тигрић га је предухитрио, први ју је узео и почео да трчи по ливади. То је нилског коњића страшно наљутило, почео је да јури тигрића, отео му је лопту и угризао за шапу. Пријатељи су му рекли да је тигрић јако тужан и да то није лепо. Нилски коњић се склонио у страну и био је још љући јер га нико није разумео. Сиви је било жао тигрића и нилског коњића и помогла им да се помире. Објаснила је нилском коњићу да је пријатељима требао нагласити да се он жели први играти са лоптом, а тигрићу је објаснила да мора питати када се жели играти са туђом играчком.

У сликовници је јасно приказано непримерено понашање у моменту љутње. Код деце је „нормално“ када се љуте да бурно реагују, плачу, вичу, размахују се, бацају ствари и сл. Свакако им треба дати до знања шта је у реду, а шта није прихватљиво понашање, поготово када је у питању повреда другог.

У свом раду имала сам прилике да радим и као дадиља једном дечаку. Говорни развој му је каснио, па му је то отежавало свакодневницу. Када год би био љут на своје другаре из групе или му је нешто било нелагодно он би ситуацију решавао тучом. Данима смо читали ову сликовницу, препричавали је и измишљали сопствене приче на исту тему. Управо је кроз ове приче схватио да такво понашање није лепо, а ни делотворно.

СЛИКОВНИЦЕ О ОСЕЋАЈИМА ПОНИЖЕЊА, КРИВИЦЕ, СРАМА И

РАЗОЧАРАЊА

Ово је нова серија едукативних сликовница издавачке куће Евенио, која се бави се мало комплекснијим и врло неугодним емоцијама – кривицом, разочарањем, понижењем и срамом. Разликују се насловницом како би се разликовале од основних емоција из претходних серија. Ауторке прича, Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић, децје су психологиње и терапеуткиње игром које су у раду с децом и родитељима приметиле да негативни осећаји лоше утичу на психо-емоционални развој детета. Циљ ових прича је да помогну деци у препознавању и именовању емоције коју осећају, а ауторке доносе савете како деци олакшати у таквим ситуацијама. Такође, доносе савете родитељима и васпитачима како избећи критику и посрамљивање у одгоју односно раду са децом. (Di Giorgi, T., 2020)

Сликовница „Погрешно понашање боли: вук осећа кривицу“ Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић, издавач: ЈРЈ.

Слика 5.5 Сликовница „Погрешно понашање боли: вук осећа кривицу

Прича се дешава у шуми. Почиње тако да се дабар и вук хвале један другом какве штапове имају. Следећа сцена говори о томе како се дабар и вук договарају да заједно направе мост преко баре од штапа и гранчица које имају. Када су саградили мост осмислили су игру да се такмиче који ће од њих двојице брже прећи мост. Игри је хтела да се придружи и кртица, но како је она слепа полако и опрезно је прелазила мост. Вук је био нестрпљив није могао да сачека да кртица пређе, него је хтео да пређе преко ње. Потрчао је и окрзнуо кртицу која се налазила на пола моста. Кртица је изгубила равнотежу и пала у поток. Зечица се јако наљутила на вука и у њему изазвала осећај кривице. Вучић је био потиштен и више му није било до игре. Био је јако жалостан јер је његова пријатељица кртица пала у воду и сва се смочила. Ископао је рупу у земљи и склупчао се у њу.

Када је стигла његова мама и сазнала шта се догодило, била је љута критиковала је вука како су већ више пута о томе причали да би требало на припази на друге.

Код куће је његов отац приметио осећај туге и кривице код вука, због тога што се догодило, нежно му је пришао и објаснио како из тога може да научи да буде одговоран и припази на друге, како се не би тако нешто поновило. То је вука резвеселило и отишао је да се игра.

Из ове сликовнице деца могу видети како изгледа када се неко осећа кривим. Да је важно да водимо рачуна о другима. И да будемо одговорни за своје поступке у смислу да учимо из грешака како их не би понављали.

6. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО РАДА

1. Предмет истраживања: сликовнице као подстицај емоционалног развоја код предшколске деце.

2. Проблем истраживања: утицај сликовница на емоционални развој код деце.

3. Циљ истраживања: утврдити да ли и у којој мери родитељи и васпитачи користе сликовнице.

4. Техника истраживања: Анкетирање. Упитник, који су испитаници попуњавали путем интернета. Упитник за родитеље је састављен од 11 питања, од тога је 9 питања са понуђеним одговорима. Упитник за васпитаче је такође састављен од 11 питања, од тога је 7 питања са понуђеним одговорима, док остатак питања захтева кратак одговор.

5. Хипотезе:

1. Родитељи и васпитачи читају деци сликовнице.
2. Приликом читања воде рачуна да обрате деци пажњу на емоције ликова.
3. Сливковнице су веома значајне за емоционални развој код деце.

6. Узорак истраживања

У истраживању је учествовало 70 испитаника у периоду од 2.8.2022.до 1.11.2022. године . Од тога је учествовало 30 васпитача и 40 родитеља. Испитаници су упитник попуњавали путем интернета.

Одабрала сам намерни узорак. Циљна група је у складу са циљем истраживања.

7. Анализа резултата:

Резултати истраживања ће бити приказани квантитативном анализом података.

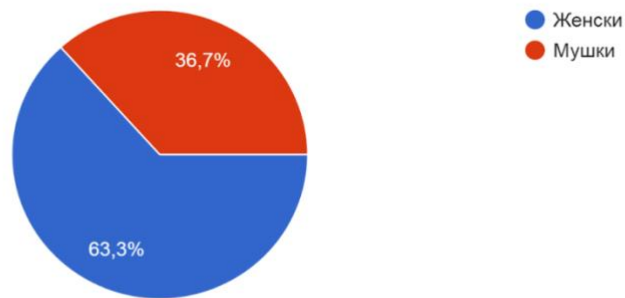
Питања која садрже понуђене одговоре биће приказана са пита дијаграмом, који показује одговоре у процентима. Питања која захтевају кратак одговор биће приказана уз помоћ штапићастог дијаграма, а одговори на питања која захтевају одређена набрајања ће бити приказани најупечатљивији.

7. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

– УПИТНИК ЗА ВАСПИТАЧЕ

Прво питање за васпитаче се тиче њиховог пола.

1. Ког сте пола?
30 одговора

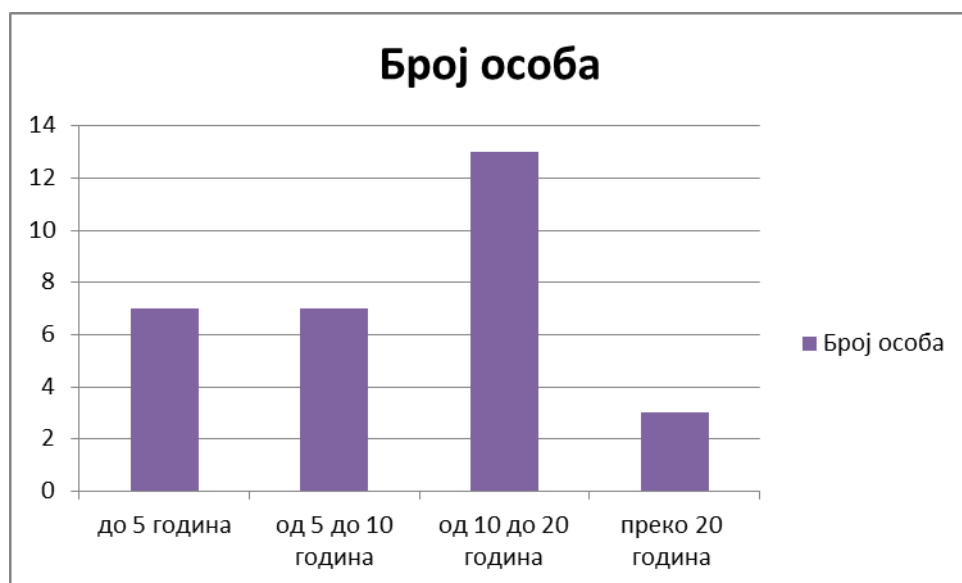

Слика 7.1 Графички приказ пола испитаника изражен у процентима

Из графика приказаног на слици 7.1 се може видети да је учествовало 63,3% женске популације и 36,7% мушке популације. Односно 19 жена и 11 мушкараца.

Друго питање се односи на године радног искуства васпитача.

2. Колико година радите као васпитач?

Слика 7.2 графички приказ године радног искуства васпитача

Из штапићастог дијаграма са слике 7.2 могу видети године радног искуства васпитача.

Највише је васпитача између 10 и 20 година искуства у раду.

Следеће питање се односи на васпитну групуу којој васпитачи раде у тренутку попуњавања упитника.

3. У којој групи радите?

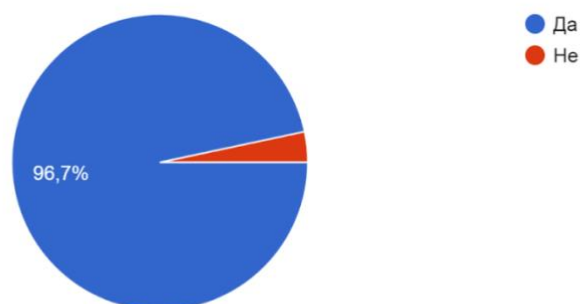
Табела 7.1 статистика радног искуства васпитача

Васпитна група	Јаслена	Млађа	Средња	Старија	Мешовита	Предшколска
Бр. особа	1	5	4	2	8	10

Из табеле се може видети колики број васпитача ради у којој групи. Највише је учествовало васпитача из предшколске васпитне групе, а најмање из јаслене.

4. Да ли у свом раду користите сликовнице?

30 одговора

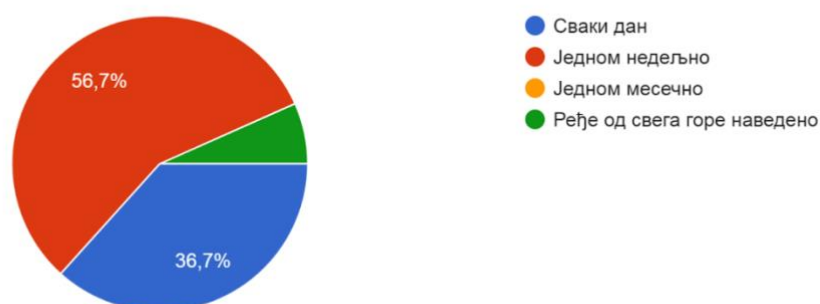

Слика 7.3 графички приказ изражен у процентима о томе колико васпитачи користе сликовнице у свом раду

На основу одговора на четврто питање, а што се јасно види на дијаграму може се закључити да испитаници (васпитачи) у свом раду дефинитивно користе сликовнице. Јако мали број се изјаснило да их не користи свега 3% од укупног броја, односно 97% испитаника је одговорило потврдно на питање.

5. Колико често их користите?

30 одговора

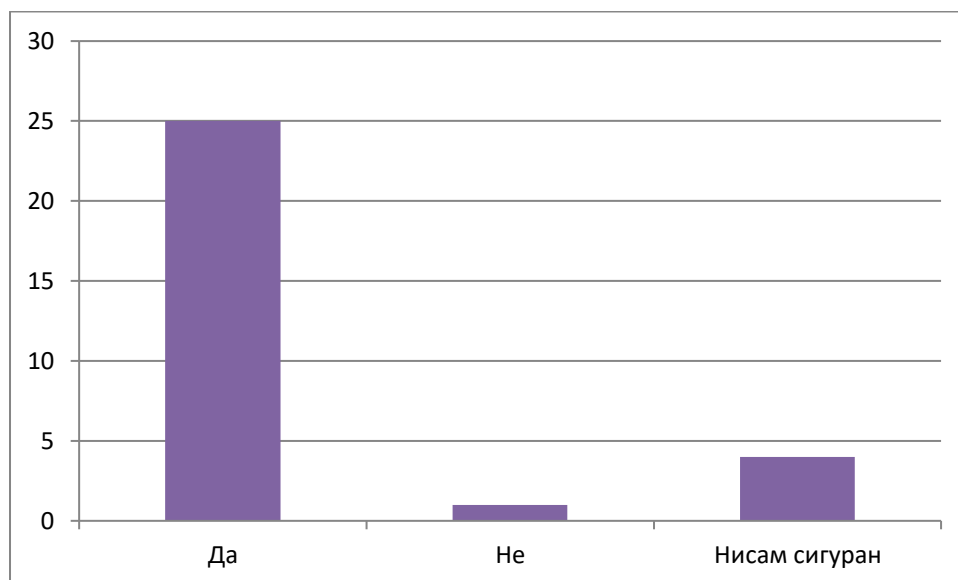
Слика 7.4 графички приказ килоко често васпитачи у свом раду користе сликовнице изражен у процентима

Из дијаграма приказаног на слици 7.4 може се видети да васпитачи углавном сликовнице користе једном недељно.

56,7 % испитаника је дало тај одговор, такође доста њих их користи свакодневно 36,7%, док је 6,7% испитаника одговорило да сликовнице користи и ређе од једном месечно.

Из шестог питања се може сазнати мишљење васпитача о важности текста и илустрација у сликовницама и оно гласи:

6. Шта мислите, да ли су текст и илустрација подједнако важни?

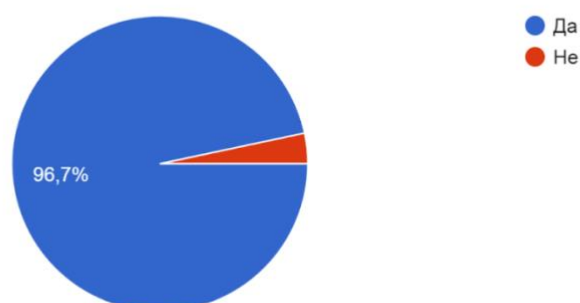
Слика 7.5 графички приказ мишљења васпитача о важности текста и илустрације

Дијаграм показује да је врло мали број испитаника дало негативан одговор. Већина је одговорила да су текст и илустрација у сликовницама подједнако важни.

Седмо питање се односи на то да ли васпитачи скрећу деци пажњу на осећања док им читају.

7. Скрећете ли деци пажњу на осећања ликова приликом читања?

30 одговора

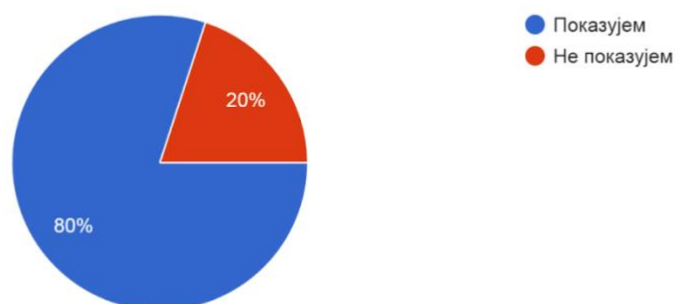

Слика 7.6 графички приказ изражен у процентима, који се односи на скретање пажње на осећања деци од стране васпитача приликом читања

На дијаграму приказаном на слици 7.6 се може видети да већина испитаника (васпитача) приликом читања сликовница деци скрећу пажњу на осећања, односно емоције ликова. Свега 4% испитаника то не ради.

8. Да ли им показујете лица ликова која показују одређену емоцију?

30 одговора

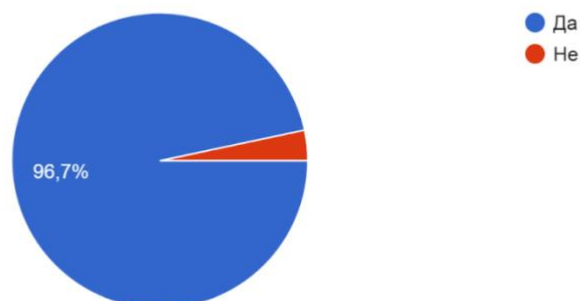

Слика 7.7 графички приказ да ли васпитачи показују лица ликова израћен у процентима

На горе приказаном дијаграму се може видети да од укупног броја испитаника 24 васпитача показује лица ликова приликом читања, а њих шесторо то не ради.

9. Разговарате ли са децом о њиховим личним доживљајима и осећањима након приче?

30 одговора

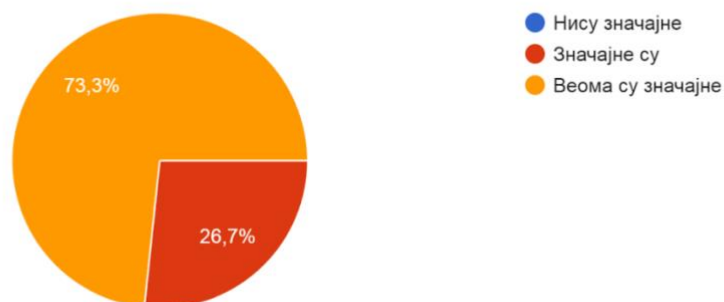

Слика 7.8 графички приказ о томе да ли васпитачи разговарају са децом о њиховим доживљајима

Већина испитаника разговара са децом о њиховим осећањима и доживљајима након одслушане приче. Свега 3% испитаника (васпитача) то не чини.

10. По вашем мишљењу, колико су сликовнице значајне за развој детета?

30 одговора

Слика 7.9 графички приказ мишљења васпитача о значају сликовница за дечји развој

На основу одговора на десето питање може се закључити да су сликовнице по мишљењу васпитача веома значајне за дечији развој. Ни ти један испитаник није одговорио да нису значајне.

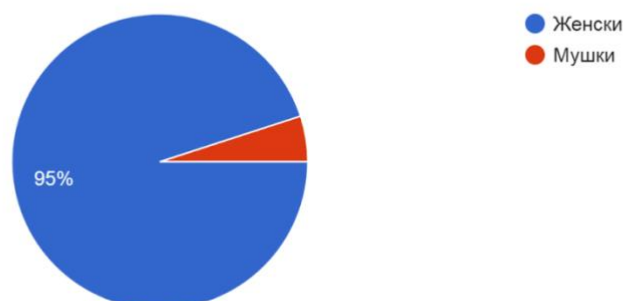
11. Набројте неколико сликовница за које мислите да доприносе емоционалном развоју код детета.

Најчешћи одговори на ово питање јесу „Комплет терапеутских сликовница за емоционални развој“, Мотесори сликовнице „Емоције“ и сликовнице од Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић.

УПИТНИК ЗА РОДИТЕЉЕ

1. Ког сте пола?

40 одговора

Слика 7.10 графички приказ пола родитеља израћен у процентима

Прво питање се односи на пол испитаника, односно родитеља. Из дијаграма се може видети да је учествовало 95% женске популације и 5% мушке.

Друго питање за родитеље се односи на степен њиховог образовања и оно гласи:

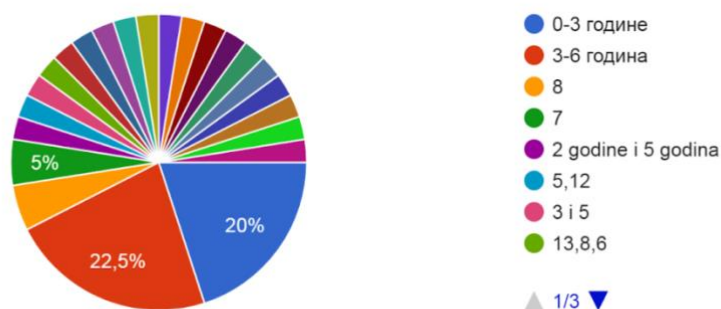
2. Наведите ваш степен образовања.

Табела 7.2 приказ степена образовања родитеља

Ниво образовања	Академске студије	Средња школа	Висока школа	Мастер студије
Број особа	14	12	7	7

Одговор на друго питање се односи на степен образовања испитаника. Из табеле може видети да је највише родитеља са завршеним академским студијама, затим мастер студијама, средњом и високом школом.

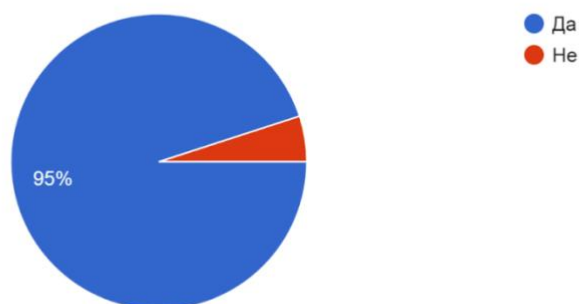
3. Ког је узраста ваше дете? (уколико имате више деце упишите број година у опцији друго)
40 одговора

Слика 7.11 графички приказ узраста деце

Од укупног броја испитаника 32 родитеља има предшколско дете.

4. Да ли у својој кућној библиотеци имате сликовнице?
40 одговора

Слика 7.12 пита дијаграм о поседовању библиотеке у кући

На питање да ли поседују сликовнице, већина је одговорила потврдно. Само 5% испитаника је одговорило не.

Следеће питање је гласило:

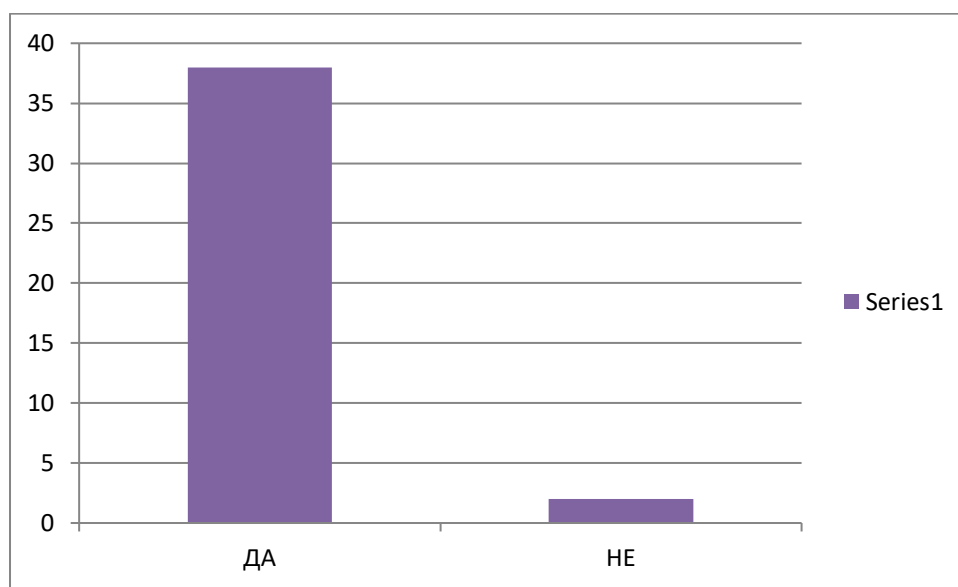
5. Колико често користите сликовнице?

Табела 7.3 колико често родитељи читају сликовнице деци

	Сваки дан	Једном недељно	Једном месечно	Ретко
Број соба	18	14	4	4

Највише испитаника је одговорило да сликовнице користи сваки дан, што се може видети на приказаној табели.

6. Шта мислите, да ли су текст и илустрација подједнако важни у сликовницама? Образложите.

Слика 7.13 штапићасти дијаграм о мишењу родитеља

На шесто питање је већина дала потврдан одговор. Само двоје људи је одговорило да текст и илустрација у сликовницама нису подједнако важни.

Родитељи су најчешће одговарали да су у сликовницама илустрација и текст подједнако важни ради:

- Стимулисања визуелних доживљаја
- Развијања маште
- Подстицања развоја говора и памћења
- За мању децу

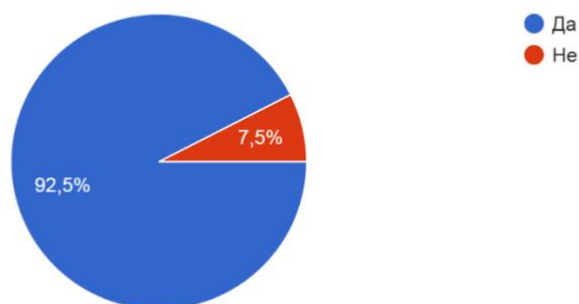
Издвојила бих два одговора као најинтересантнија.

1. Битно је да текстом истичемо оно што дете визуелно опажа. На тај начин му помажемо да научи да исказује своја осећања.
2. Интеракција. Око + реч.

Када су у питању негативни одговори образложења су следећа:

1. Не, јер у већини случајева сама измишљаам причу о слици и постављам им питања да их анимирам.
2. За тај узраст илустрација.

7. Да ли током читања скрећете детету/деци пажњу на осећања ликова?
40 одговора

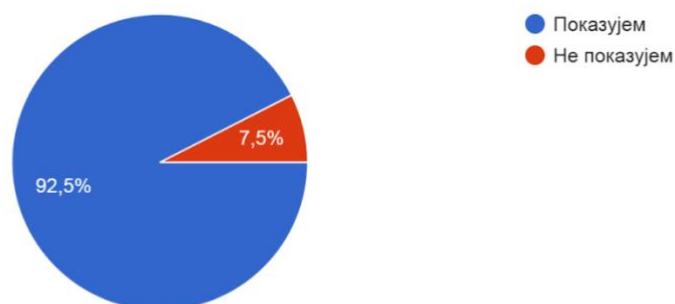

Слика 7.14 графички приказ о скретању пажње на осечања деци од стране родитеља током читања

Да током читања сликовнице скреће деци пажњу на осећања ликова је одговорило 37 испитаника, док 3 то не ради.

8. Да ли детету/деци показујете лица ликова која показују одређену емоцију?

40 одговора

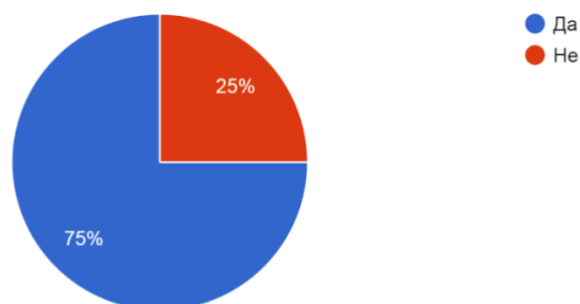

Слика 7.15 графички приказ о показивању лица ликова

Као и код прошлог потврдан одговор је дало 37 испитаника, а негативан 3.

9. Разговарате ли са дететом након читања о његовим доживљајима и осећањима током слушања?

40 одговора

Слика 7.16 пита дијаграм изражен у рпоцентима да ли родитељи разговарају о доживљајима детета након читања

На дијаграму се може видети да 75%, што би било 30 испитаника разговара о дечијим доживљајима након читања, а 25%, односно 10 испитаника не разговара.

Десето питање се тиче мишљења родитеља о значају сликовница за дечји развој. Питање је гласило:

10. По вашем мишљењу, колико су сликовнице значајне за развој код деце?

Табела 7.4 значај сликовница за дечји развој по мишљењу родитеља

	Нису значајне	Значајне су	Веома су значајне
Број особа	1	18	21

Из табеле се може видети да највише испитаника мисли да су сликовнице веома значајне за развој код деце.

11. Набројте неколико сликовница за које мислите да доприносе емоционалном развоју детета.

Родитељи су најчешће одговарали да користе разне сликовнице. Ово су неки од одговора, које бих издвојила:

Антоан де Сент Егзипери „Мали принц“, „Моја породица“, Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић „Нилски коњ уједа кад је љут“, Тони Вулф „Стидљивост“ и „Радост“, Едиција Мишко.

8. Закључак

Након завршеног истраживања циљ истраживања је испуњен. Утврђено је да васпитачи читају деци сликовнице. Од укупног броја васпитача који су учествовали у анкети, највише њих се изјаснило да сликовнице у свом раду користи једном недељно.

Такође и родитељи својој деци читају сликовнице. За разлику од васпитача, они то чине чешће, највећи број испитаника је рекло да сликовнице читају сваки дан.

Хипотезе постављене пре извршеног истраживања су потврђене.

1. Родитељи и васпитачи читају деци сликовнице. Од укупног броја испитаника свега неколико њих се изјаснило да не чита деци сликовнице. 67 испитаника чита деци сликовнице.
2. Приликом читања воде рачуна да обрате деци пажњу на емоције ликова. И родитељи и васпитачи скрећу деци пажњу на осећања ликова. 61 испитаник је одговорио потврдно на ово питање.
3. Сликовнице су веома значајне за емоционални развој деце.

По мишљењу васпитача и родитеља сликовнице су веома значајне за емоционални развој деце.

Могу закључити да су сликовнице значајне за емоционални развој код деце. Пре свега за децу мањег узраста, за оне од две до три године. Њима су сликовнице значајне за сам почетак развоја емоционалне писмености, што би конкретно значило да препознају и именују емоције. Кроз гледање слика ликова деца уче да препознају изразе лица, тачније коју емоцију лице показује, што могу примењивати и у својој околини. На тај начин се јача и њихов социјални развој, препознавајући одређену емоцију код некога, могу проценити какав ће приступ имати.

Сликовнице које бих издвојила као заиста значајне за емоционални развој код деце предшколског узраста су: сет терапеутских сликовница од ауторки Татјана Гјурковић и Теа Кнежевић, Фелисити Брукс и Френки Аллен „Све о осећањима“, Стефани Кларкос „Осети срећу“.

ЛИТЕРАТУРА

1. Јерковић И., Зотовић, М., (2010). *Развојна психологија*. Нови Сад: Футура публикације.
2. Манојловић, А., Младенович, У., (2001). *Психологија предшколског детета*. Београд: Центар за примењену психологију.
3. Berk, L.E., (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Zagreb: Naklada slap.
4. Bukvić Pažin, A. (2018), slikovnice treba shvatiti ozbiljno, *Kragujevako čitalište*, 1,1. <http://www.nbkg.rs/pdf/kragujevacko%20citaliste/kragujevacko_citaliste_2018_broj_46.pdf> приступљено 5.6.2023.
5. Di Giorgi, T. (2020) *Prikaz emocija u problemskim slikovnicama*. <<https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A4969/datastream/PDF/view>> приступљено 5.6.2023.
6. Končar Ršumović, M. (2022). *5 razloga zašto su slikovnice važne za decu*. <<https://pitajtedefektologa.com/2022/01/15/5-razloga-zasto-su-slikovnice-vazne-za-decu/>> приступљено 7.6.2023.
7. Maljković, M., (2019). *Priča o priči o slikama*. <<https://www.institut.edu.rs/prica-o-prici-u-slikama/>> приступљено 13.6.2023.
8. Radanović, A. (2021.). *Reč dečijeg psihologa: šta treba da znate o dečjoj ljutnji*. <<https://jrjmojizdavic.com/2021/08/17/rec-decjeg-psihologa-sta-treba-da-znate-o-decjoj-ljutnji/>> приступљено 20.5.2023.
9. Šišnović, I. (2011/2012), *Odgojno-obrazovn, vrijednost slikovnice. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazdu namjenjen strunjacima i roditeljima*, 8-9. <<https://hrcak.srce.hr/file/183392>,> приступљено 1.5.2023.
10. Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A., (2005). *Dječja psihologija*. Zagreb: Naklada slap.

- **Списак слика**

1. **Слика 5.1** Преузето са сајта „Макарт“ 10.6.2023.
<https://www.makart.rs/pretraga/artikli/kad-se-potradi-i-uspe>
2. **Слика 5.2** Преузето са сајта „Макарт“ 10.6.2023.
<https://www.makart.rs/pretraga/artikli/misic-je-tuzan>
3. **Слика 5.3** Преузето са сајта „Макарт“ 10.6.2023.
<https://www.makart.rs/pretraga/artikli/kucu-je-strah-od-odlaska-lekaru>
4. **Слика 5.4** Преузето са сајта „Макарт“ 10.6.2023.
<https://www.makart.rs/pretraga/artikli/kad-je-ljut-nilski-konj-ujeda>
5. **Слика 5.5** Преузето са сајта „Макарт“ 10.6.2023.
<https://www.makart.rs/pretraga/artikli/vuk-oseca-krivicu>

Прилог

- Анкетни лист за васпитаче

1. Ког сте пола?
2. Колико година радите као васпитач?
3. У којој групи радите?
4. Да ли у свом раду користите сликовнице?
5. Колико често их користите?
6. Шта мислите, дали су текст и илустрација једнако важни у сликовницама?
7. Скрећете ли деци пажњу на осећања ликова приликом читања?
8. Да ли им показујете лица ликова која показују одређену емоцију?
9. Разговарате ли са децом о њиховим доживљајима и осећањима након приче?
10. По вашем мишљењу, колико су сликовнице значајне за развој код деце?
11. Набројте неколико сликовница за које мислите да доприносе емоционалном развоју код деце.

- Анкетни лист за родитеље

1. Ког сте пола?
2. Наведите Ваш степен образовања.
3. Ког узраста је ваше дете?
4. Да ли у својој кућној библиотеци имате сликовнице?
5. Колико често их користите?
6. Шта мислите, дали су текст и илустрација једнако важни у сликовницама?
7. Да ли током читања скрећете детету пажњу на осећања ликова?
8. Да ли детету показујете лица ликова која показују одређену емоцију?
9. Разговарате ли са дететом након читања о његовим доживљајима и осећањима током слушања?
10. По вашем мишљењу, колико су сликовнице значајне за развој код деце?
11. Набројте неколико сликовница за које мислите да доприносе емоционалном развоју код деце.